

IŠLAIDŲ MOKYKLOMS IŠLAIKYTI NORMAVIMO KLAUSIMAI

V. MASALSKAS

Svarbus vaidmuo, finansuojant biudžetines įstaigas, tenka išlaidų normoms. Jos reikalingos, sudarant įstaigų sąmatas, apmokant įvairių išlaidas ir kontroliuojant valstybinių lėšų naudojimą biudžetinėms įstaigoms išlaikyti. Todėl labai svarbu, kad išlaidų normos tiksliai atspindėtų valstybinių lėšų reikmes atskiriems įstaigų poreikiams tenkinti.

Reikia pasakyti, kad praktikoje taikomos išlaidų normos ne visuomet yra pakankamai pagrįstos, ypač tos, kurios naudojamos liaudies švietimo skyriuose, finansuojant bendrojo lavinimo mokyklas¹. Čia nėra pagrįstų normų skaičiuoti patalpų apšildymo, jų apšvietimo, pastatų ir interoriaus remonto ir kai kurioms kitoms išlaidų rūšims.

Kuro normas visuomeniniams ir gyvenamiesiems pastatams apšildyti 1946 metais nustatė TSRS valstybinis plano komitetas. Šios normos buvo paskelbtos kaip laikinos, tačiau iki šiol nepakeistos. Normos buvo šreikštos sąlyginio kuro kilogramais 1 m³ pastatų pagal išorinį matavimą. Jos buvo nustatytos skirtingoms atskiroms TSRS zonoms, jų tarpe ir Lietuvos teritorijai [5]. Panašias normas Lietuvos TSR sąlygomis, tik režiemiai besiskiriančias nuo pirmųjų savo dydžiu, yra nustaciusi buvusi vyriausioji gazifikacijos ir komunalinio ūkio valdyba prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos [10]. Tačiau nei pirmos, nei antros, skaičiuojant kuro poreikį mokykloms, nenaudojamos.

Mūsų nuomone, nurodytos normos netaikomos dėl sekančių aplin-
cybių. Pirmosios normos skirtos pastatams su centriniu ir krosniniu apšildymu, o antrosios — tik su centriniu, nors vienos ir kitos nustatytos ais pačiais pagrindais. Pirmosios normos, kadangi jos buvo paskelbtos sąlyginti seniai, liaudies švietimo skyrių ekonominių tarnybų darbuo-
ojams visai nežinomos; antrosios — žinomos, tačiau darbuotojams neiš-
iškinta, kaip jas taikyti. Be to, jeigu jas ir taikyti, tai nebus kuro su-
artojimo normų mokyklų pastatams su krosniniu apšildymu, o tokių
pastatų dar daug.

Esant tokiai būklei, liaudies švietimo skyriai pasirinko patį papras-
iausią šio klausimo sprendimą. Kuro poreikis, sudarant mokyklų išlaidų
sąmatas, skaičiuojamas normomis vienai krosniai arba, esant centrinei
šildymo sistemai, visam pastatui. Atskiruose, nors ir kaimyniniuose ra-
onuose kuro normos vienai krosniai yra nevienodos. Pavyzdžiui, Kaišia-

¹ Straipsnyje nagrinėjama išlaidų mokykloms normavimo būklė Lietuvoje. Straipsnio autorius šią Lūklę tyrė centralizuotose buhalterijose prie Ignalinos, Kaišiadorių, Taura-
gės, Trakų, Sventionių ir Vilniaus rajonų liaudies švietimo skyrių, o taip pat pasinau-
lojo Lietuvos TSR finansų ministerijos medžiaga.

dorių rajone vienai krosniai šildymo sezonui malkų norma yra 8 m³ Trakų ir Vilniaus — 6 m³, Švenčionių — 7 m³. Esant centriniam šildymui dažniausiai kuro poreikis neskaiciuojamas, o kiekvieniems sekantiems metams jo numatoma tiek, kiek buvo planuojama ankstesniais metais. To kio normavimo pagrindu apskaičiuotas kuro poreikis atskiroms mokykloms paprastai neatitinka nei faktiškai suvartojamo jo kiekio, nei to kiekio, kuris nustatytas Vyriausiosios gazifikacijos ir komunalinio ūkio valdybos normomis [14].

Mūsų nuomone, kuro mokykloms normavimo problemą reikėtų išspręsti visos respublikos mastu. Negalima taikytis su tokia padėtimi, ka da atskiruose rajonuose, esant vienodai arba labai artimai šildymo sezono temperatūros charakteristikai, taikomos skirtingos kuro normos. Kuro normas patalpoms apšildyti, nepriklausomai nuo šildymo sistemos reikėtų išreikšti sąlyginio kuro kilogramais 1 m³ pastatų pagal išorinį matavimą. Tokia norma turėtų būti rajonui vidutiniu dydžiu, kurį padauginus iš mokyklų pastatų bendros kubatūros, gautume planinį kuro poreikį šildymo sezonui. Kuras atskiroms rajono mokykloms galėtų būti skirstomas proporcingai pastatų kvadraturai arba kitiems vienetais, atsižvelgiant į atskirų pastatų techninį stovį bei kitus veiksnius. Suprantama, kad skirstyti kurą atskiroms mokykloms proporcingai krosnių skaičiui, esančiam jų pastatuose, negalima.

Kuro normas reikėtų nustatyti diferencijuotais dydžiais atskiroms respublikos zonoms, priklausomai nuo šildymo sezono oro temperatūros Vyriausiosios gazifikacijos ir komunalinio ūkio valdybos nustatytos normos yra diferencijuotos devynioms zonoms: 1) Biržų ir Vilniaus, 2) Druskininkų, Kauno, Kazlų Rūdos, Lazdijų ir Kėdainių, 3) Joniškėlio, Panevėžio ir Ukmergės, 4) Klaipėdos, 5) Kapsuko, 6) Palangos, 7) Raseinių 8) Rokiškio ir 9) Šiaulių zonoms [10, p. 46]. Mūsų nuomone taip smulkiai diferencijuoti kuro normas Lietuvos TSR teritorijoje nebūtina todėl kad, pirma, šildymo sezono oro temperatūros svyravimas atskirose Lietuvos TSR vietovėse yra nedidelis ir, antra, didelis normų diferencijavimas apsunkina jų taikymą praktikoje.

Atsižvelgiant į šildymo sezono oro temperatūros charakteristikas [6 p. 58—59, 69, 71, 88, 98], Lietuvos TSR teritoriją siūloma dalinti tik į tris zonas (pietvakarių, vidurio ir šiaurės rytų) ir kiekvienai iš jų nustatyti atitinkamas kuro išlaidų normas. Pietvakarių zoni reikėtų priskirti Klaipėdos, Kretingos, Šilutės, Tauragės ir Vilkaviškio rajonus bei Klaipėdos, Neringos ir Palangos respublikinio pavaldumo miestus²; vidurio — Akmenės, Alytaus, Jonavos, Joniškio, Jurbarko, Kaišiadorių, Kapsuko, Kauno, Kelmės, Kėdainių, Lazdijų, Mažeikių, Pakruojo, Panevėžio, Pasvalio, Plungės, Prienų, Radviliškio, Raseinių, Skuodo, Sakių, Šiaulių, Silalės, Sirvintų, Telšių, Trakų, Ukmergės ir Varėnos rajonus bei Druskininkų, Kauno, Panevėžio ir Šiaulių miestus; šiaurės rytų — Anykščių, Biržų, Eišiškių, Ignalinos, Kupiškio, Molėtų, Rokiškio, Švenčionių, Utenos, Vilniaus ir Zarasų rajonus bei Vilniaus miestą.

Šildymo sezonas Lietuvoje pradedamas spalio 15 d. ir baigiamas balandžio 15 d. Vietinių Tarybų vykdomieji komitetai, priklausomai nuo oro temperatūros atskirais metais, šias datas gali koreguoti [10, p. 23]. Tačiau nėra vieningos nuomonės, kokiomis sąlygomis šildymo sezoną reikia pradėti ir kokiomis baigti. Vienuose šaltiniuose nurodyta, kad patalpų šildymą reikia pradėti, esant vidutinei paros oro temperatūrai tris dienas iš eilės žemiau +5° ir baigti, esant oro temperatūrai per tą patį laikotarpį aukščiau +4, 5° [5, p. 5]; kituose — pradėti, esant vidutinei pa-

² Toliau tekste respublikinio pavaldumo miestai vadinami *miestais*.

ros temperatūrai penkias dienas iš eilės žemiau $+8^{\circ}$ ir baigti, esant tą laikotarpį oro temperatūrai aukščiau $+8^{\circ}$ [10, p. 12]; trečiuose — pradėti ir baigti, esant vidutinei vienos paros temperatūrai žemiau bei aukščiau $+8^{\circ}$ [6, p. 39]. Mūsų nuomone, visuose direktyviniuose šaltiniuose turėtų būti nurodytos vieningos patalpų šildymo pradžios ir baigties sąlygos.

Nustatyta, kad išlaidas mokyklų patalpoms apšviesti reikia planuoti normomis 1 m^2 apšviečiamo ploto [8, p. 23]. Tačiau tokių normų Lietuvos TSR sąlygomis nėra. Centralizuotos buhalterijos prie liaudies švietimo skyrių, sudarant mokyklų sąmatas, išlaidas apšvietimui numato, vadovaudamosios atskirų mokyklų paraiškoms šiems tikslams arba ankstesniais metais planuotomis sumomis. Faktiškos gi išlaidos dažniausiai žymiai skiriasi nuo planuojamųjų. Pavyzdžiui, 1969 metais Ignalinos rajono vidurinių ir aštuonmečių mokyklų patalpoms apšviesti buvo planuota 8080 rublių, o išleista 5100 rublių arba 63% planuotos sumos, iš jos: Ignalinos vidurinei mokyklai Nr. 1 — atitinkamai 3000 ir 1375 rubliai arba 46%, Daugėliško vidurinei mokyklai — 740 ir 946 rubliai arba 128%, Grybėnų aštuonmetei mokyklai — 80 ir 275 rubliai arba 344%, Dūkšto vidurinei mokyklai — 1000 ir 338 rubliai arba 34% [14].

Elektros energija mokyklose vartojama ne tik patalpoms apšviesti, bet ir įvairiems elektros prietaisams eksploatuoti pamokų metu. Pagal nustatytus reikalavimus elektros energija, kuri suvartojama šiems tikslams, turi būti apskaitoma atskirai, o apmokėjimo už ją išlaidos priskiriamos ne ūkio, o mokyimo išlaidų grupei [9, p. 26]. Tačiau įgyvendinti šio reikalavimo neįmanoma, nes mokyklų pastatuose nėra atskirų elektros tinklų ir skaitiklių apskaityti energijai, kuri suvartojama apšvietimui ir elektros prietaisų darbui. Todėl, mūsų nuomone, šį reikalavimą reikėtų panaikinti ir visas išlaidas elektros energijai priskirti ūkio išlaidų grupei arba nustatyti išlaidų elektros energijai paskirstymo tarp ūkio ir mokyimo išlaidų sąlyginę proporciją.

Stambios valstybinių lėšų sumos skiriamos mokykloms įvairiems remonto darbams vykdyti. Pagal biudžeto klasifikaciją, šios išlaidos skirstomos į pastatų kapitalinio remonto, pastatų einamojo remonto ir inventoriaus bei įrengimų remonto išlaidas. Pastatų kapitalinio remonto išlaidos parodomos biudžeto išlaidų klasifikacijos 16-tu straipsniu, o likusios dvi rūšys įeina į ūkio išlaidų sudėtį ir parodomos 3-čiu straipsniu [9, p. 25—27, 32—33]. Pastebėta, kad centralizuotų buhalterijų prie liaudies švietimo skyrių darbuotojai ne visuomet tiksliai skirsto remonto išlaidas nurodytais straipsniais. Dalis pastatų einamojo remonto išlaidų dažnai priskiriama kapitalinio remonto straipsniui [14]. Ši tendencija paaiškinama tuo, kad, pirma, atskiroms mokykloms kartais trūksta lėšų ūkio reikalams ir, antra, ne visi darbuotojai tiksliai žino, kokius darbus reikia priskirti kapitalinio ir kokius einamojo remonto darbams.

Netikslumai, kurie pasitaiko, skirstant remonto išlaidas atskirais straipsniais, neleidžia tiksliai nustatyti: 1) suvartojamų lėšų kiekio atskiroms remonto darbų rūšims ir 2) bendrojo lavinimo mokyklų išlaidų išlaidų, kurios įtraukiamos į visuomeninių vartojimo fondų sudėtį.

Ruošiant mokyklų sąmatas, pastatų einamojo ir inventoriaus bei įrengimų remonto išlaidoms jokie apskaičiavimai nesudaromi. Jos numatomos bendroje ūkio išlaidų sudėtyje. Planinė biudžeto asignavimų suma rajono arba miesto mokykloms pastatų kapitaliniam remontui nustatoma, vadovaujantis šių išlaidų norma 1 m^3 pastatų apimtities. Šie asignavimai atskiroms mokykloms skirstomi, atsižvelgiant į pastatų techninį stovį. Tačiau asignavimų paskirstymas ne visuomet būna pakankamai pagrįstas. Nemaža atvejų, kada toms pačioms mokykloms kiekvienais metais pastatų kapitaliniam remontui skiriamos nedidelės asignavimų su-

mos. Ypač tai liečia nedideles kaimo aštuonmetes mokyklas [14]. Tokia praktika liudija apie tai, kad 1) kai kuriuose rajonuose mokyklų pastatų kapitalinis remontas vykdomas be konkretaus perspektyvinio plano ir 2) dalis lėšų, skiriamų kapitaliniam remontui, naudojama einamojo remonto darbams. Mūsų nuomone, kiekviename rajone turėtų būti sudaromi perspektyviniai mokyklinių pastatų kapitalinio remonto planai. Tokiuose planuose reikėtų numatyti atskiriems metams minimalų remontuotinių objektų skaičių. Tuo pačiu būtų efektyviau panaudoti medžiaginiai ir piniginiai ištekliai, kurie skiriami mokyklų materialinei bazei stiprinti.

Tačiau didžiausias stabdis, trukdantis efektyviau ir ekonomiškiau naudoti valstybės lėšas mokyklų pastatų ir inventoriaus remontui, yra tai, kad iki šiol dar nėra vieningos nuomonės dėl išlaidų normų šiems reikalams. Atskiri autoriai bei įstaigos, šioms biudžetinių įstaigų išlaidoms siūlo įvairaus pobūdžio ir dydžių normas. Pavyzdžiui:

P. Potechinas, I. Rozenfeldas ir N. Itinas — kapitaliniam remontui — 2% ir einamajam — 0,33% nuo pastatų atstatomosios vertės, o inventoriaus ir įrengimų remontui — vienai mokių vietai metams miesto mokyklose 80 kp, kaimo — 60 kp [3, p. 51];

V. Zaminas siūlo kapitaliniam remontui nuo 1 iki 2% pagrindinių fondų atstatomosios vertės arba atitinkamą sumą rubliais 1 m³ pastatų pagal išorinį matavimą [1, p. 270];

A. Daukša siūlo pastatų kapitaliniam remontui vadovautis vidutinėmis amortizacijos normomis, o jų einamajam ir inventoriaus bei įrengimų remontui (bendroje įvairių ūkio išlaidų sudėtyje) — atitinkamą sumą rubliais 1 m² patalpų arba vienai klasei [4, p. 281—282];

TSRS finansų ministerija asignavimų sumas pastatų kapitaliniam remontui siūlo nustatyti, atsižvelgiant į remonto būtinumą ir darbų apimtį, einamajam — 1 m³ pastatų vidutiškai 5 kp, o inventoriaus bei įrengimų remontui — 2% nuo jų balansinės vertės [8, p. 24—25, 30];

TSRS valstybinis statybos reikalų komitetas siūlo kapitaliniam remontui vadovautis amortizacijos normomis, o einamajam — nuo 1,1 iki 1,6% pastatų atstatomosios vertės [7, p. 70—71].

Mes pritariame tų įstaigų bei atskirų autorių nuomonėms, kurie laiko, kad lėšos biudžetinėms įstaigoms pastatų, inventoriaus ir įrengimų remontui turėtų būti skiriamos normomis, išreikštomis procentais nuo remontuotinių objektų atstatomosios vertės. Tokie normos kaip vidutinius dydžius reikėtų nustatyti atskirai pastatų kapitaliniam remontui, pastatų einamajam remontui ir inventoriaus bei įrengimų remontui. Šių normų dydžiai turėtų būti pagrįsti atitinkamų objektų amortizacijos normomis. Tačiau amortizacijos normų biudžetinių įstaigų pagrindinėms priemonėms nėra. Jas bus galima nustatyti, tik perkainavus šių įstaigų pagrindines priemones bei mažavertę inventorių. Po to susidarys sąlygos galutinai išspręsti ir išlaidų remontui normavimo klausimą.

Individualias išlaidų normas mokykloms finansuoti, t. y. normas, kurios reikalingos, sudarant išlaidų sąmatas bei apmokant įvairias šių įstaigų išlaidų išlaidas, tikslinga paruošti centralizuotai visoms respublikos mokykloms. Šias normas reikėtų nustatyti patalpų apšildymo ir apšvietimo, pastatų, inventoriaus bei įrengimų remonto, mokymo ir kai kurioms kitoms išlaidų rūšims. Mūsų nuomone, paruošti šias normas vien teorinių apskaičiavimų būdu negalima. Čia reikėtų, visų pirma, iširti mokyklų poreikius ir jų išlaidų išlaidas tiesiogiai rajonų liaudies ūvietimo skyriuose bei pačiose mokyklose. Tik po to susidarytų galimybės atskiroms mokyklų išlaidų rūšims parinkti tinkamiausius normuojamuosius vienetus ir nustatyti jiems išlaidų dydžius.

Kai kurie respublikos ekonomistai praktikai abejoja, ar apskritai galima teigiamai išspręsti aukščiau nurodytų išlaidų normavimo problemą ir ar paruoštas normas galima bus ilgesnį laiką pritaikyti praktikoje, nes nuolat kinta atlygiai už atskirus darbus, krovinių transportavimo tarifai, medžiagų bei inventorius kainos.

Mes netvirtiname, kad moksliskai pagrįstas normas galima paruošti visoms mokyklų išlaidų rūšims. Tai paaiškėtų, atlikus mokyklų poreikių ir atskirų išlaidų rūšių tyrimus. Tačiau nėra jokių objektyvių reiškinių, trukdančių tinkamai išspręsti patalpų apšildymo bei apšvietimo, pastatų remonto ir mokymo išlaidų normavimo problemą.

Atskiros išlaidų normos išlikti ilgesnį laiką nepakitusiomis negali. Tačiau kalbant apie normų stabilumą, reikia turėti mintyje tai, kad daugumai išlaidų rūšių normos iš pradžių išreiškiamos natūriniais vienetais, o tik po to, vadovaujantis veikiančiomis kainomis, tarifais bei atskirų darbų įkainiais, paverčiamos piniginėmis. Natūrinės gi normos kinta labai lėtai. Jų dydžius veikia tik visuomeninės gamybos vystymasis. Todėl ir atskirų išlaidų normas tektų tikslinti retai. Kiek dažniau reiktų koreguoti jų piniginę išraišką, ką atlikti praktiškai nėra sunku.

Daug keblumų kyla, skirstant valstybinio biudžeto asignavimus mokykloms išlaikyti atskiriems Lietuvos TSR rajonams ir miestams. Suvestinius išlaidų mokykloms išlaikyti apskaičiavimus paruošia rajonų bei miestų finansų ir liaudies švietimo skyriai. Vietinių biudžetų projektų sudėtyje paruoštas apskaičiavimus preliminariai patikrina Finansų ministerija ir tvirtina vietinių Tarybų sesijos. Tokiu būdu nustatomos konkrečios asignavimų sumos atskirų rajonų ir miestų mokykloms.

Darant suvestinius apskaičiavimus, beveik visos išlaidų grupės mokykloms išlaikyti nustatomos tiesioginio skaičiavimo būdu, t. y. atitinkamus normuojamuosius vienetus dauginant iš išlaidų sumos vienetai. Taip nustatomos darbo užmokesčio, ūkio, mokymo, maitinimo bei kitų išlaidų sumos. Daugeliu atvejų atskiros išlaidų grupės skaičiuojamos, vadovaujantis atitinkamais jų dydžiais vienai mokinių klasei. Be to, greta apskaičiuotų dydžių planuojamiems metams, parodomos laukiamos išlaidų sumos už einamuosius metus [13, p. 84—87, 95—96].

Reikia pastebėti, kad ne visuomet rajonų bei miestų finansų ir liaudies švietimo skyrių paruošti išlaidų apskaičiavimai būna pakankamai pagrįsti, todėl juos Finansų ministerijoje tenka tikslinti. Atrodo, kad patikslinus, biudžeto asignavimai atskirų rajonų bei miestų mokyklų vienarūšiams poreikiams turėtų pasiskirstyti beveik vienodais dydžiais. Tačiau taip nėra (žr. I lentelę).

I lentelė

Lietuvos TSR 1970 metų rajonų biudžetuose patvirtintos asignavimų sumos, skaičiuojant jas vienai mokinių klasei (rubliais)

Rajonai	Visos einamojo išlaidų sumos	Jų tarpe		
		darbo užmokesčio	ūkio išlaidos	mokymo išlaidos
Eišiškių	3108	2569	224	74
Jonavos	3365	2762	291	32
Klaipėdos	3087	2553	244	47
Mažeikių	3431	2755	315	95
Plungės	3392	2687	396	41
Skuodo	3192	2535	365	42
Trakų	3612	2820	343	64
Ukmergės	3537	2939	275	51

Iš 44 respublikos rajonų lentelėje įrašyti tik tie rajonai, kuriuose visos einamojo išlaikymo išlaidos arba atskirai darbo užmokestis, ūkio ir mokymo išlaidos, skaičiuojant pradinių, aštuonmečių bei vidurinių mokyklų vienai mokinių klasei, yra didžiausios arba mažiausios.

Kaip matosi iš pateiktų duomenų, Klaipėdos rajono biudžete visų einamojo išlaikymo išlaidų vienai klasei buvo patvirtinta 3087, o Trakų — 3612 rb, arba 13,8% daugiau, jų tarpe: darbo užmokesčiui Skuodo rajone — 2535, o Ukmergės — 2939 rb, arba 15,9% daugiau; ūkio reikalams Eišiškių rajone — 224, o Plungės — 396 rb arba 76,8% daugiau; mokymo tikslams Jonavos rajone — 32, o Mažeikių — 95 rb arba 3 kartus daugiau. Panašus išlaidų dydžių vienai klasei svyravimas yra ir skirstant biudžeto asignavimus respublikinio pavaldumo miestams [11].

Išlaidų dydžių vienai klasei svyravimas pagal atskirus rajonus bei miestus yra galimas ir pateisinamas, tačiau ne taip smarkiai, kaip yra dabar. Ypač nepateisinamas dabar susidaręs ūkio ir mokymo išlaidų dydžių svyravimas. Netolygumai, paskirstant asignavimus, pirmiausia susidarė dėl to, kad kiekviename rajone bei mieste išlaidos mokykloms kiekvieniems sekantiems metams nustatomos, imant pagrindu jų lygį ankstesniais metais, o ne vieningas, mokliškai pagrįstas normas [12]. Pažymėtina, kad tokių normų mūsų respublikoje dar nėra.

Mes manome, kad artimiausiais metais reikėtų paruošti vieningas sustambintas išlaidų normas, kurios ir būtų naudojamos iš dalies rajonuose bei miestuose, sudarant suvestinius biudžeto išlaidų apskaičiavimus mokykloms išlaikyti, ir iš dalies Finansų ministerijoje, tikrinant šiuos apskaičiavimus. Sustambintų normų ruošimas būtų tyrimų, susijusių su individualių išlaidų normų ruošimu, tęsinys.

Sudarant suvestinius išlaidų mokykloms išlaikyti apskaičiavimus rajonuose bei miestuose, dauguma išlaidų rūšių nustatomos, vadovaujantis atitinkamai išlaidų dydžiais vienai mokinių klasei. Kai kurie ekonomistai laiko, kad toks išlaidų mokykloms skaičiavimo principas yra teisingas. Tai argumentuojama tuo, kad 1) mokyklų svarbiausių išlaidų rūšių apimtį priklauso, visų pirma, nuo klasių skaičiaus ir 2) klasės, kaip normuojami vienetai, parodomos visuose planuose bei planų vykdymo apyskaitose, todėl kiekvienu atveju labai patogu patikrinti išlaidų apskaičiavimus [2, p. 106, 115—118].

Aritmetiniu aspektu šie argumentai teisingi, tačiau, mūsų nuomone, biudžeto asignavimus rajonams ir miestams reikėtų skirstyti, atsižvelgiant ir į mokinių skaičių juose.

Visuose švietimo ekonomikos tyrinėjimuose pagrindiniu objektu laikomas mokinyš ir visuomenės sąnaudos jam išlaikyti, o ne klasė. Todėl būtų logiškiau ir biudžeto asignavimus mokykloms išlaikyti skaičiuoti ne vien sustambintomis normomis klasei, bet ir mokiniui.

Klasių skaičius rajone arba mieste yra išvestinis rodiklis. Klasių skaičius priklauso nuo mokinių skaičiaus ir mokyklų tinklo išdėstymo racionalumo konkretaus administracinio-teritorių io vieneto sąlygomis. Todėl biudžeto asignavimų skirstymas rajonams ir miestams, priklausomai nuo mokinių skaičiaus, papildomai skatintų vietines Tarybas ir jų švietimo įstaigas sparčiau tvarkyti mokyklų tinklą ir gerinti klasių kompleksitavimą respublikoje.

Šiuo metu biudžeto asignavimai mokykloms išlaikyti atskiriems rajonams ir miestams, skaičiuojant juos vienam mokiniui, pasiskirsto labai nevienodais dydžiais. Apie tai liudija 2-je lentelėje pateikti duomenys.

Lietuvos TSR 1970 metų rajonų biudžetuose patvirtintos
 asignavimų sumos, skaičiuojant jas vienam mokiniui
 (rubliais)

Rajonai	Visos einamojo išlaidymo išlaidos	Jų tarpe		
		darbo užmo- kestis	ūkio išlaidos	mokymo išlaidos
Eišiškių	160,9	133,0	11,6	3,8
Ignalinos	179,8	145,6	17,0	2,5
Jonavos	143,8	118,1	12,4	1,4
Klaipėdos	118,8	98,3	9,4	1,8
Tauragės	119,6	97,0	11,3	1,8

Iš visų respublikos rajonų 2-je, kaip ir 1-je lentelėje, įrašyti tik tie rajonai, kuriuose visos einamojo išlaidymo išlaidos arba atskiros jų grupės, skaičiuojant jas vienam pradinį, aštuonmečių bei vidurinių mokyklų mokiniui, yra didžiausios arba mažiausios.

Klaipėdos rajone visų einamojo išlaidų vienam mokiniui buvo patvirtinta 118,8, o Ignalinos — 179,8 rb arba 51,3% daugiau, tame tarpe: darbo užmokesčiui Tauragės rajone — 97,0, o Ignalinos — 145,6 rb, arba 50,1% daugiau; ūkio reikalams Klaipėdos rajone — 9,4, o Ignalinos — 17,0 rb, arba 80,8% daugiau; mokymo tikslams Jonavos rajone 1,4, o Eišiškių — 3,8 rb, arba 2,7 karto daugiau [1].

Mes neteigiame, kad biudžeto asignavimai, skaičiuojant juos vienam mokiniui, visuose rajonuose ir miestuose turi būti lygūs, tačiau dabar esantis skirtumas tarp jų turėtų būti daug mažesnis. Mūsų nuomone, dabar esančius skirtumus galima sumažinti, tik sėkmingai sprendžiant išlaidų mokykloms normavimo problemą apskritai, ir asignavimų skirstymo atskiriems rajonams ir miestams procese, greta normų vienai mokinių klasei, laipsniškai įdiegiant moksliai pagrįstas išlaidų normas vienam mokiniui. Tuo būdu tiksliau būtų paskirstomi visuomeninio vartojimo fondai respublikoje.

Vilniaus valstybinis V. Kapsuko
 universitetas
 Finansų ir kredito katedra

Redakcinei kolegijai
 įteikta
 1971 m. sausio mėn.

LITERATORA IR ŠALTINIAI

1. В. А. Ж а м и н. Экономика образования. Москва, 1969.
2. В. И. Б а с о в. Общественные фонды потребления и бюджет. Москва, 1967.
3. Л. П о т е х и н, И. Р о з е н ф е л ь д, Н. И т и н. Планирование расходов на социально-культурные мероприятия. Москва, 1962.
4. А. Д а у к š а. TSRS valstybinis biudžetas. Vilnius, 1967.
5. Нормы расхода топлива на отопление и хозяйственно-бытовые нужды (временные). Государственная плановая комиссия СССР, Москва, 1946.
6. Справочник по климату СССР. Выпуск 6. Температура воздуха и почвы, Ленинград, 1965.
7. Gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų planinio įspėjamojo remonto nuostatai. TSRS Valstybinis statybos reikalų komitetas, Vilnius, 1968.
8. Методическое пособие по составлению сметы расходов на содержание начальных, восьмилетних и средних школ. Министерство финансов СССР, Москва, 1967.
9. Классификация республиканских бюджетов автономных республик и местных бюджетов. Министерство финансов СССР, Москва, 1969.
10. Инструкция о порядке исчисления платы за центральное отопление и горячее водоснабжение по жилым домам местных Советов Литовской ССР. Главное управление газификации и коммунального хозяйства при Совете Министров Литовской ССР, Вильнюс, 1964.

11. Atskirų rajonų ir miestų 1970 metų patvirtinti biudžetai. Lietuvos TSR finansų ministerija, biudžeto valdyba.
12. Atskirų rajonų ir miestų biudžeto įvykdymo apyskaitos už 1969 metus. Lietuvos TSR finansų ministerija, vaistytinio biudžeto centrinė buhalterija.
13. Lietuvos TSR rajono (miesto) biudžeto projekto 197... metams knygutė.
14. Ignalinos, Kaišiadorių, Tauragės, Trakų, Švenčionių ir Vilniaus rajonų centralizuotų buhalterijų prie liaudies švietimo skyrių ir Lietuvos TSR finansų ministerijos medžiaga mokyklų finansavimo klausimais.

ВОПРОСЫ НОРМИРОВАНИЯ РАСХОДОВ НА СОДЕРЖАНИЕ ШКОЛ

В. МАСАЛЬСКАС

Резюме

Важная роль в процессе финансирования бюджетных учреждений принадлежит нормам расходов. Они необходимы при составлении смет, повседневной оплате расходов и контроле за правильностью использования государственных средств на содержание школ, больниц и других социально-культурных учреждений. Поэтому очень важно, чтобы применяемые нормы точно отражали потребности учреждений в средствах на удовлетворение их нужд.

В настоящей статье автором анализируется состояние нормирования расходов на содержание общеобразовательных школ Литвы и выдвигаются некоторые предложения по дальнейшему совершенствованию этого дела.

В результате изучения конкретных материалов в некоторых районах и в Министерстве финансов Литовской ССР, автор приходит к выводу, что индивидуальные нормы расходов, применяемые при составлении смет на содержание школ, не всегда являются достаточно обоснованными. На отопление помещений применяются нормы дров на одну печь (при печном отоплении). В Кайшядорском районе на одну печь в год принято 8 м³ дров, в Тракайском — 6 м³, в Швенченском — 7 м³. Нормы расхода топлива, установленные Госпланом СССР и бывшим Главным управлением газификации и коммунального хозяйства при Совете Министров Литовской ССР, не применяются. Нормы расхода на освещение помещений отсутствуют. Существующие нормы на ремонт зданий, инвентаря и оборудования нельзя считать достаточно обоснованным.

Автором предлагается в ближайшие годы изучить потребности школ в средствах на хозяйственные и учебные нужды, приобретение инвентаря и оборудования и капитальный ремонт зданий и установить соответствующие единые нормы расходов для всех общеобразовательных школ республики.

Имеются некоторые недостатки и при распределении бюджетных ассигнований на содержание общеобразовательных школ по районам и городам республики. Отдельным районам и городам республиканского подчинения на одинаковые нужды школ выделяются неодинаковые размеры денежных средств. По местным бюджетам 1970 года в отдельных районах ассигнования в расчете на один класс учащихся колеблются: на заработную плату — от 2535 до 2939 рублей, на хозяйственные нужды — от 224 до 396 рублей, на учебные цели — от 32 до 95 рублей. Существующая неравномерность распределения образовательных ассигнований, главным образом, ввиду того, что бюджетные ассигнования отдельным районам и городам для нужд школ на каждый следующий год

выделяются исходя из отчетных данных за предыдущие годы, а не на основе научно-обоснованных норм.

Автор считает, что на основании вышепредложенного изучения потребностей школ в средствах и разработке индивидуальных норм расходов, необходимо установить и единые укрупненные измерители для распределения бюджетных ассигнований по районам и городам республики.

В настоящее время распределение бюджетных ассигнований по районам и городам республики осуществляется пропорционально количеству классов учащихся в них, так как в сводном планировании почти все виды затрат на школы исчисляются по нормам на класс. Автор считает, что при распределении бюджетных ассигнований на содержание школ по районам и городам республики следовало бы учитывать и численность учащихся в них. Такой порядок имел бы положительное влияние на упорядочение и развитие сети школ в отдельных районах и городах, комплектование классов и эффективность использования государственных средств на народное образование.